

**SECȚIUNEA *IMPACT OF INTERNATIONAL MIGRATION
ON SOCIETIES AND QUALITY OF LIFE* DIN CADRUL
CONFERINȚEI INTERNAȚIONALE *QUALITY OF LIFE:
A CHALLENGE FOR SOCIAL POLICY*, ICCV,
ACADEMIA ROMÂNĂ, 23–25 APRILIE 2015**

**ALEXANDRA DELIU
ELENA TUDOR
ALEXANDRA VÎLCU**

Între secțiunile conferinței s-a numărat și cea intitulată *Impact of International Migration on Societies and Quality of Life*, în care migrația internațională a fost tratată folosind variate perspective, atât teoretice cât și metodologice. Existența acestei secțiuni este convergentă cu preocupările a numeroși cercetători care studiază migrația: migrație și rețele sociale (Șerban, 2011; Șerban și Voicu, 2010), migrație și satisfacție cu viața (Voicu și Vasile, 2014), migrație de revenire (Vlase, 2013) etc. În același timp, ea constituie un răspuns firesc din partea lumii științifice la realitatea românească, în care migrația externă pentru muncă este un fenomen vast. Această secțiune a cuprins 12 prezentări orale, structurate în trei sesiuni, precum și o lucrare distribuită.

Prima sesiune: *Construcție socială, familie, discurs, atitudini*

În cadrul primei sesiuni dedicată migrației au fost prezentate cinci lucrări. Deși cu aparența unei sesiuni eterogene, în care au fost invocate atât metode cantitative, cât și metode calitative de producere a datelor și analiză ulterioară, aceasta a reunit prezentări al căror numitor comun este ușor identificabil: modul în care migrația este prezentă în spațiul social, atât la nivel atitudinal, cât și ca fenomen cu efecte vizibile sau componentă importantă a discursurilor sociale și a construcțiilor identitare.

Prima lucrare prezentată, *Influence of Labor Migration on Quality of Life and the Family relations in Tadjikistan* (Influența migrației pentru muncă asupra calității vieții și relațiilor de familie în Tadjikistan), analizează fluxul de migrație ce conectează Tadjikistanul și Federația Rusă. Autorul, Sergey V. Ryazantsev,

Adresele de contact ale autorilor: Alexandra Deliu, Elena Tudor, Alexandra Vilcu, Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România, e-mail: alexandraneliu@yahoo.com; elenatudor7@yahoo.com; sandravilcu@yahoo.co.uk.

discută impactul migrației asupra formelor și relațiilor de familie, precum dinamica și structura fluxului de remitențe din Federația Rusă către Tadjikistan, utilizând atât date rezultate în urma unor anchete sociale de amploare, cât și date calitative, obținute prin intermediul interviurilor în profunzime. Pornind din aceste puncte, Ryazantsev ajunge la tema politicilor de migrație și prezintă o serie de măsuri care, luate la nivelul țării de origine, ar reduce dimensiunile fenomenului de migrație, cum ar fi creșterea ofertei de locuri de muncă în Tadjikistan sau stimularea folosirii remitențelor în scopuri antreprenoriale.

În a doua lucrare, Tünde Turai face o analiză a practicilor cotidiene în zonele de graniță, referindu-se la frontiera dintre Ungaria, România și Serbia. Confluentele dintre local și global, identitate individuală și identitate națională, prescripții structurale și practici de zi cu zi sunt aduse în prim plan. Lucrarea *Social Construction of Lives by Frontiers. Analysis of Quotidian Cross-Border Interactions in the Hungarian–Romanian–Serbian Tri-Border Area* (Construirea socială a vieților prin frontieră). Analiză a interacțiunilor cotidiene de la graniță în zona axei ungară–română–sârbă) evidențiază caracterul construit în interacțiune al granițelor sociale, care se pot suprapune cu, dar, adesea, pot fi diferite de cele geo-politice și face referire, explicit și implicit, la conceptul de stat național, a cărui bogată carieră din modernitate este acum provocată de caracterul permeabil al frontierelor. Totodată, sunt analizate strategiile de adaptare la viață, în zone de graniță, și traversarea cotidiană a acesteia, cu impactul său asupra identității și relațiilor sociale.

Cea de-a treia lucrare, aparținându-i Alexandrei Deliu, *International mobility and subjective well-being. Migrants' accounts on change and life satisfaction* (Mobilitatea internațională și bunăstarea subiectivă. Percepțiile migranților asupra schimbării și satisfacției cu viața), a analizat discursurile migranților din două comunități rurale românești, urmărind apariția și utilizarea unor concepte asociate cu calitatea vieții, cum ar fi, între altele, așteptări, viață (mai) bună, trai decent. Bazată pe date calitative, analiza a oferit o imagine a modului în care originea (România) și destinația (aici, Spania și Italia) sunt construite discursiv ca spații sociale contradictorii, strategiile de viață, de exemplu, migrația, fiind supuse unor constante re-gândiri și re-programări. Pe de o parte fenomen social total (Sandu, 2010), migrația ca experiență de viață construită discursiv a fost elementul central al prezentării, împreună cu implicațiile acesteia pentru calitatea percepută a vieții, ca rezultat al unor evaluări constante din partea indivizilor.

Transnaționalismul, solidaritatea inter-generațională și tehnologiile de informare și comunicare (ICT) au stat la baza celei de-a patra prezentări, *Co-presence routines, well-being, care and conflict within transnational families in the digital age* (Rutine ale co-prezenței, bunăstare, îngrijire și conflict în cadrul familiilor transnaționale în era digitală). Prezentarea a fost o analiză a transformărilor, a construirii active a spațiului familial și a utilizării tehnologiei ca resursă pentru acțiunea socială (*doing family*). Discursul Mihăelei Nedelcu a oferit o imagine a adaptării (prezenței, noțiunii de familie) în situații dominate de distanța fizică dintre indivizi, materialul empiric fiind generat prin interviuri cu migranți români din Canada.

Ultima prezentare, *Attitudes towards emigration. A quantitative approach* (Atitudini față de emigrație. O abordare cantitativă), a utilizat datele World Values Survey 2012 pentru România și a propus un model de măsurare a atitudinii față de emigrare bazat pe variabile ca orientarea valorică a indivizilor (naționalism), experiența de migrație sau vârstă. Modelul a fost rulat în trei cazuri diferite: la nivelul întregului eșantion, la nivelul subeșantionului de persoane cu experiență anterioară de migrație, respectiv pentru subeșantionul format din persoane fără experiență de migrație. Autorii arată că experiența de migrație nu influențează atitudinile față de emigrare, ele fiind puternic asociate, în schimb, cu orientarea valorică, dar și că acestea nu sunt în mod direct determinate de amploarea fenomenului.

Sesiunea a fost structurată simetric, fiind deschisă și încheiată de lucrări bazate, în principal sau exclusiv, pe date cantitative, oferind în același timp, prin prezentările intermediare, spațiu de discuție pe marginea unor metodologii calitative.

A doua sesiune: Migrația tinerilor, efecte asupra copiilor rămași acasă, transnaționalism

În cadrul celei de-a doua sesiuni au fost două prezentări diferite atât prin tematica lor, cât și din punctul de vedere al metodologiei utilizate. Sesiunea a început cu prezentarea Alinei Botezat de la Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane” al Academiei Române din Iași pe marginea unui articol scris în colaborare cu PD dr. Friedhelm Pfeiffer (Centrul pentru Cercetare Economică Europeană, Universitatea din Mannheim) intitulat *The Impact of Parents Migration on the well-being of Children Left Behind – Initial Evidence from Romania* (Impactul migrației părinților asupra bunăstării copiilor rămași acasă – date inițiale din România). Materialul vine cu o perspectivă economistă asupra subiectului și se bazează pe date culese printr-un sondaj reprezentativ realizat de *Gallup* în anul 2007 și finanțat de Fundația *Soros*. Sondajul a inclus 2 037 de elevi aflați în școala generală, dintre care 21% aveau la momentul respectiv cel puțin un părinte care luca în străinătate – categoria de interes pentru analiza autorilor. Dintre aceștia, autorii au selectat copiii ai căror părinți erau plecați de cel puțin 12 luni peste hotare – astfel analizând efectele la nivelul migrației pe termen lung. Variabilele investigate în rândul copiilor rămași acasă sunt performanța școlară, sănătatea și bunăstarea psihologică a acestora. Utilizând analize statistice de regresie, autorii arată că efectele plecării pentru muncă în străinătate sunt pozitive asupra educației copiilor în mediul rural și negative asupra celor din mediul urban, datorită remitențelor. Pe de altă parte, absența a cel puțin unuia dintre părinți este puternic corelată cu efecte negative asupra sănătății și bunăstării mentale a copiilor (în principal, depresia este mai frecventă în rândul celor cu părinți plecați). Din acest punct de vedere, copiii din mediul rural sunt mai afectați decât cei din mediul urban. Studiul arată efectele mixte ale plecării în străinătate ale părinților pentru copiii rămași acasă – remitențele au un efect pozitiv asupra educației, dar absența părinților crește riscul unor probleme de sănătate în rândul acestora. De asemenea, prezentarea atrage atenția asupra faptului că ratele de emigrare sunt în creștere, ceea ce atrage cu sine necesitatea unor politici în această direcție.

Cea de-a doua prezentare, *Exploring Romanian migrants' transnationalism* (Explorarea transnaționalismului în rândul migranților români) i-a avut ca autori pe Alin Croitoru (Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu) și Elena Tudor (Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea București și ICCV, Academia Română). Autorii au analizat rețelele sociale ale migranților români din Italia, Spania, Germania, Marea Britanie și Danemarca – pe baza unor date culese în cadrul proiectului EUCROSS, care a inclus o componentă cantitativă și una calitativă, prin realizarea a câte zece interviuri cu migranți români în țările menționate. Întrebările prezentării se referă la diferențele între rețelele sociale ale migranților în funcție de destinație și la importanța apropierei culturale pentru legarea de prietenii cu nativii, cu alți imigranți și cu persoane de altă naționalitate. Rezultatele analizei arată o diferență între două grupuri de țări: Spania și Italia, pe de o parte, și Germania, Danemarca și Marea Britanie, pe de altă parte. Alături de bariera legată de cunoașterea limbii, mai mare în cazul celui de-al doilea grup de țări, o diferență semnificativă ține de percepția asupra nativilor – aceștia sunt mai frecvent văzuți ca „reci și neprietenosi” în Germania, Danemarca și Marea Britanie.

Sesiunea a inclus și un material sub formă de *distributed paper* cu titlul *Children of Romanian Migrants between “Here” and “There”: Stories of Home Attachment* (Copiii migranților români între „aici” și „acolo”: povești despre atașamentul față de „acasă”), aparținând Roxanei Bratu, studentă la doctorat în cadrul Facultății de Sociologie și Asistență Socială a Universității din București și bursier al ICCV, Academia Română. Lucrarea folosește date calitative rezultate în urma unui studiu realizat în 2013 și 2014 în satul Vulturii din județul Vrancea și are în vedere nivelul de atașament față de „acasă”. Perspectiva abordată privește migrația ca fenomen aflat în strânsă legătură cu familia și explorează percepția migranților din Italia asupra nivelului de integrare în țara de destinație. Pe baza datelor culese prin interviu, autoarea propune o tipologie a nivelului de atașament:

Puternic – cei care corespund acestei categorii au planuri de revenire în România, menționează „dorul de țară” și au mai degrabă relații cu alți români.

Ambivalent – termenul cheie pentru această categorie de migranți este „negociere”, aceștia trăiesc între două lumi și pot fi considerați „transnaționali”.

Slab – această categorie este caracterizată de legături puternice în țara de destinație și legături slabe în România.

Materialul subliniază discursurile migranților, care se diferențiază prin raportarea la contexte diferite cum sunt statusul imigrantului și experiența de integrare.

Sesiunea a propus spre discuție teme legate de rețelele sociale ale migranților și efectele migrației asupra copiilor acestora sub umbrela transnaționalismului.

A treia sesiune: Migrația în Marea Britanie în urma extinderii Uniunii Europene, efectele crizei economice asupra personalului domestic imigrant, comportamentele electorale ale diasporei românești

Prezentarea *Romanian and Bulgarian Migrants to the UK: How Similar are They to the EU8 Migrants?* (Migranții români și bulgari în Marea Britanie: cât sunt

de asemănători cu migrații EU8?), susținută de Monica Roman, a avut drept obiectiv comparația dintre migrații care provin din România și Bulgaria și migrații statelor EU8 (Polonia, Republica Cehă, Slovacia, Slovenia, Ungaria, Estonia, Letonia și Lituania), pe teritoriul Marii Britanii. Comparația este realizată luând în considerare prezența pe piața muncii, nivelul de educație, caracteristicile sociodemografice, precum și activitățile desfășurate. Au fost folosite datele disponibile între anii 2007 și 2014, care cuprind perioada de timp între aderarea României și Bulgariei la Uniunea Europeană și ridicarea completă a restricțiilor pe piața muncii de către statul britanic. Eșantionul a fost alcătuit din persoane apte de muncă, cu vârstele cuprinse între 16 și 65 de ani, totalizând un număr de 1 025 cetățeni români și bulgari, și 7 101 cetățeni ai statelor EU8. Rezultatele cercetărilor au demonstrat că atât migrații EU2 cât și cei EU8 au vârste preponderent tinere, și ambele categorii sunt concentrate în Londra și în zonele limitrofe. Migrații EU8 dețin un nivel de educație superior. Migrații români și bulgari sunt în general de gen masculin, căsătoriți și au copii aflați în întreținerea proprie. În ceea ce privește activitatea pe piața muncii, migrații EU2 au o probabilitate cu 7% mai redusă de a fi angajați, comparativ cu cetățenii britanici.

O temă mai rar întâlnită este abordată în prezentarea Dăriei Lăzărescu, *Migrant Domestic Workers' Career in Greece: Perceptions of Intra-Occupational Mobility and Status Differentiation in Times of Crisis* (Cariera personalului domestic imigrant în Grecia: percepții asupra mobilității intra-ocupaționale și diferențieri de status pe timp de criză). Cercetarea se bazează pe metode calitative și cuprinde interviuri în profunzime, semi-structurate, precum și analize comparative între tipuri de meserii, tipuri de contracte de muncă, precum și țările de origine ale angajaților. Dintre cele mai importante rezultate, menționăm regresia unor factori stimulatori care au fost prezenți înaintea crizei economice: contractele de muncă pe perioadă nedeterminată, diversificarea sarcinilor, măririle de salariu. Acestea au fost înlocuite de situații în care angajatul lucrează pentru mai mulți angajatori, condiția de angajat domestic devine o vocație personală sau imaginea de sine nu poate fi disociată de condiția de lucrător domestic.

O atenție deosebită a fost acordată participării la vot a românilor din diaspora, atât în general, cât și în cadrul alegerilor prezidențiale din 2014, precum și a motivațiilor care stau la baza prezenței la vot. O imagine foarte detaliată a participării la vot a românilor din diaspora de-a lungul anilor a fost oferită de Romeo Asiminei, în prezentarea *Intercultural Communication and Electoral Asset. Case Study: Romanians in Italy and Spain* (Comunicarea interculturală și capitalul electoral. Studiu de caz: românii din Italia și Spania). Există argumente pro și contra cu privire la dreptul la vot al românilor din diaspora. Printre argumentele în favoarea dreptului la vot sunt amintite: incluziunea politică a tuturor cetățenilor români, remitențele asigurate, extinderea influenței statului român dincolo de granițe, precum și obținerea sprijinului politic atât pe teritoriul României, cât și în afara sa. De altfel, sprijinul acordat de către statul român cetățenilor din străinătate este garantat și de Constituția României. Drept argumente contrarii sunt deseori

folosite posibila lipsă de responsabilitate și de informare a emigranților, precum și faptul că aceștia nu plătesc contribuțiile către statul român și, prin urmare, nu mai au dreptul să îl reprezinte. Cu toate acestea, votul românilor din diaspora este benefic din mai multe puncte de vedere: economic (remitențe, investiții în România), politic (creșterea numărului de voturi, transferul de valori politice și participare politică) și electoral. Concluziile cercetării arată că românii din diaspora tind să voteze cu partidele și candidații de dreapta și au capacitatea să încline balanța într-o anumită direcție atunci când competiția electorală este strânsă. De asemenea, autorul propune și câteva direcții de cercetare viitoare, de exemplu măsura în care imigranții români adoptă valorile țării gazdă cu privire la participarea politică, impactul pe care aceștia îl au în cadrul reformării sistemului politic, dar și motivațiile care stau la baza unor anumite comportamente electorale.

Îndreptându-ne către cazul specific al alegerilor prezidențiale din noiembrie 2014, prezentarea *Romanian Immigrants Abroad: Presidential Elections of 2014 and Their Perspectives on Return Migration* (Imigranții români în străinătate: alegerile prezidențiale din 2014 și perspectivele asupra migrației de revenire) a Alexandrei Vilcu are la bază faptul că prezența la vot a fost mult mai ridicată decât în alți ani atât în țară, cât și în străinătate, precum și controversele legate de votul românilor din diaspora. Există mai multe explicații la baza acestui fenomen. Poate fi vorba de un vot emoțional, îndreptat împotriva unui anumit candidat, atitudine agravată în special în contextul organizării ineficiente a secțiilor de votare din diferite orașe, unde numeroase comunități de români sunt prezente. Se poate afirma că rețelele de socializare au avut un rol semnificativ în formarea unor opinii și a unor comportamente electorale, prin intermediul conținutului necenzurat, generat direct de utilizatori. Sau, pur și simplu, poate fi vorba despre dezvoltarea valorii participării civice în urma fenomenului migrației, în special atunci când în țara de destinație participarea civică este considerată importantă. Pentru cercetarea empirică a fost folosită metoda interviului structurat, pe un eșantion de 20 de imigranți români înalt calificați, stabiliți în diferite state europene. Motivațiile aflate la baza participării la vot includ atât exercitarea unui drept fundamental democratic, cât și intenția de a vota împotriva unui anumit candidat. Printre alte argumente, respondenții menționează: dorința de schimbare socială, speranța ca România să aibă o imagine mai bună în afara granițelor, dar și sentimentul de apartenență la o comunitate cu idealuri asemănătoare. Concluziile infirmă supoziția frecventă conform căreia imigranții români înalt-calificați s-au disociat complet de societatea românească, datorită statutului privilegiat de care se bucură în străinătate. Dimpotrivă, prezența lor la vot, atitudinea proactivă, lipsa resemnării și dorința de a vedea schimbări pozitive ar putea constitui un prim pas către revenire.

Asemănător întregii conferințe, secțiunea dedicată migrației a reflectat caracterul vast al fenomenului și, în același timp, varietatea perspectivelor și a metodelor de analiză. Prezentările au adus alături cercetări care vizează migrația internațională în general și pe a românilor, în particular, atât sub formă de studii de caz, cât și dintr-o perspectivă comparativă, acoperind teme actuale pentru acest domeniu de studiu.

BIBLIOGRAFIE

Șerban, M., Voicu, B., *Romanian migrants to Spain: in or outside the migrant networks – a matter of time?*, in „Revue d'études comparatives Est-Ouest”, vol. 41, no. 4, 2010, pp. 97–124.

Șerban, M., *Dinamica migrației internaționale: un exercițiu asupra migrației românești în Spania*, Iași, Editura Lumen, 2011.

Vlase, I., *'My Husband Is a Patriot!': Gender and Romanian Family Return Migration from Italy*, in “Journal of Ethnic and Migration Studies”, vol. 39, no. 5, 2013, pp. 741–758.

Voicu, B., Vasile, M., *Do “Cultures of Life Satisfaction” Travel? A Cross-European Study of Immigrants*, in „Current Sociology”, vol. 62, no. 1, 2014, pp. 81–99.

Prezentări în cadrul Conferinței Internaționale *Quality of Life: A Challenge for Social Policy*, ICCV, Academia Română, 23–25 aprilie 2015

Asiminei, R., *Intercultural Communication and Electoral Asset. Case Study: Romanians in Italy and Spain*.

Botezat, A., Pfeiffer, F., *The Impact of Parents Migration on the Well-being of Children Left Behind – Initial Evidence from Romania*.

Deliu, A., *International mobility and subjective well-being. Migrants' accounts on change and life satisfaction*.

Lazarescu, D., *Migrant Domestic Workers' Career in Greece: Perceptions of Intra-Occupational Mobility and Status Differentiation in Times of Crisis*.

Maggino, F., *Measuring and monitoring the well-being at national level: the BES project in Italy*.

Nedelcu, M., *Co-presence routines, well-being, care and conflict within transnational families in the digital age*.

Roman, M., *Romanian and Bulgarian Migrants to the UK: How Similar are They to the EU8 Migrants?*

Ryazantsev, S. V., *Influence of labor migration on quality of life and the family relations in Tadjikistan*.

Suter, C., *Quality of life and well-being in Switzerland and its evolution over the past decades*.

Șerban, M., *Attitudes towards emigration. A quantitative approach*.

Tudor, E., Croitoru, A., *Exploring Romanian migrants' transnationalism*.

Turai, T., *Social Construction of Lives by Frontiers. Analysis of Quotidian Cross-Border Interactions in the Hungarian-Romanian-Serbian Tri-Border Area*.

Veenhoven, R., *Greater happiness for a greater number: How can that be achieved?*.

Vîlcu, A., *Romanian Immigrants Abroad: Presidential Elections of 2014 and Their Perspectives on Return Migration*.

Wallace, C., *What is quality of life? Approaches to well-being*.

Distributed paper:

Bratu, R., *Children of Romanian Migrants between “Here” and “There”: Stories of Home Attachment*.